

Niniejszy poradnik pozwoli Państwu na znalezienie odpowiedzi na niekiedy trudne pytania dotyczące instytucji ubezwłasnowolnienia

CO NALEŻY WIEDZIEĆ O UBEZWŁASNOWOLNIENIU?

W Polsce ubezwłasnowolnionych jest przeszło 100 tyś. osób a liczba ta stale rośnie. Ubezwłasnowolnienie, termin ten budzi często negatywne skojarzenia oraz skrajne emocje. Postrzegane jest jako pozbawienie innej osoby jej praw oraz możliwości decydowania o osobie wbrew jej woli. Niekiedy pojawia się domniemanie, iż osoba która dokonuje ubezwłasnowolnienia ma w tym interes, kieruje się wyłącznie chęcią uzyskania korzyści majątkowych. Wbrew powszechnemu wyobrażeniu, ubezwłasnowolnienie nie powinno kojarzyć się negatywnie, albowiem pomimo, iż procedura ubezwłasnowolnienia bywa kontrowersyjna, czasem staje się konieczna dla dobra osoby ubezwłasnowolnianej. Ubezwłasnowolnienie nie jest jedynie pozbawieniem innej osoby jej praw. Ubezwłasnowolnienie jest instytucją służącą ochronie interesów majątkowych i niemajątkowych osoby, która z określonych przyczyn nie jest w stanie kierować swym postępowaniem albo potrzebuje pomocy do prowadzenia swych spraw. Podjęcie decyzji co do ubezwłasnowolnienia bliskiej osoby na pewno nie jest łatwe. Należy jednak pamiętać, że w niektórych sytuacjach, zwłaszcza kiedy osoba nie jest w stanie wyrazić swojej woli, ubezwłasnowolnienie staje się koniecznością właśnie ze względu na dobro tej osoby.

CZYM JEST UBEZWŁASNOWOLNIENIE?

Kwestie dotyczące ubezwłasnowolnienia regulowane są przez Kodeks cywilny i Kodeks postępowania cywilnego. Zgodnie z ich treścią **ubezwłasnowolnienie polega na całkowitym albo częściowym pozbawieniu zdolności danej osoby do czynności prawnych** w celu ochrony jej interesów życiowych i majątkowych.

Warto wiedzieć, że ubezwłasnowolnienie nie dotyczy zdolności prawnej, a zdolności do czynności cywilnoprawnych. Mimo tego, że osoba ubezwłasnowolniona nie ma zdolności do czynności prawnych, wciąż posiada ona zdolność prawną.

W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM WYRÓŻNIAMY DWA RODZAJE UBEZWŁASNOWOLNIENIA:

- ubezwłasnowolnienie całkowite

- ubezwłasnowolnienie częściowe

Ubezwłasnowolnioną całkowicie - może być osoba, która **ukończyła lat trzynaście**, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, **nie jest w stanie kierować swym postępowaniem**. Wystąpienie sytuacji, w których osoba taka nie jest w stanie podejmować decyzji np. z uwagi na brak przytomności, lub nie jest w stanie podejmować racjonalnych decyzji, a jej dalsze samodzielne funkcjonowanie może zagrażać jej dobru. Dla osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie - **ustanawia się opiekuna prawnego**, chyba że pozostaje ona jeszcze pod władzą rodzicielską.

Ubezwłasnowolnioną częściowo - może być osoba **pełnoletnia** z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz **potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw**. Dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo **ustanawia się kuratelę**.

Tym samym przyczyny ubezwłasnowolnienia są bardzo różne – główną przyczyną najczęściej jest postępująca choroba, problemy zdrowotne lub uzależnienie.

Choroby psychiczne

Przepisy prawa nie określają szczegółowo jakiego rodzaju choroby czy też zaburzenia psychiczne stanowią podstawę do ubezwłasnowolnienia. Dlatego, podczas procesu, biegli każdorazowo badają chorą osobę oraz wydają opinię. Przykładem choroby, która uzasadnia złożenie wniosku o ubezwłasnowolnienie jest np. udar mózgu, zespół otępienny, demencja, diagnoza choroby Alzheimera, która jest nieuleczalna i postępująca.

Niedorozwój umysłowy

Zaburzenie rozwojowe, które objawia się znacznym obniżeniem funkcji intelektualnych. Wyróżnia się cztery stopnie niedorozwoju: upośledzenie głębokie, znaczne, umiarkowane oraz lekkie. Dla ubezwłasnowolnienia istotny jest nie tyle stopień tego upośledzenia, ile jego wpływ na możliwość pokierowania swoim postępowaniem przez osobę umysłowo upośledzoną.

Innego rodzaju zaburzenia psychiczne

Pijaństwo, narkomania lub hazard stanowią trzy najpopularniejsze formy uzależnień. Przestanką ubezwłasnowolnienia całkowitego nie jest uzależnienie samo w sobie, lecz jego skutki polegające na wywołaniu zaburzeń psychicznych (spożycie alkoholu w nadmiarze które prowadzi do zachowania odbiegającego od dobrych obyczajów, nie świadczy jeszcze o wystąpieniu zaburzeń psychicznych stanowiących podstawę ubezwłasnowolnienia).

Dla rozstrzygnięcia wniosku o ubezwłasnowolnienie biegły bada czy stwierdzony u osoby stan zaburzeń psychicznych wyłącza jej zdolność kierowania swym postępowaniem czy też tylko ją ogranicza i w jakim zakresie. W przypadku wystąpienia u badanej osoby zaburzeń psychicznych wyłączających jej zdolność kierowania swym postępowaniem, należy rozważyć, czy ubezwłasnowolnienie całkowite względnie częściowe jest celowe ze względu na osobiste i majątkowe stosunki tej osoby (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1976 r., sygn. akt , I CR 384/76).

SKUTKI PRAWNE UBEZWŁASNOWOLNIENIA. JAKIE PRAWA MA OSOBA UBEZWŁASNOWOLNIONA?

Osoba ubezwłasnowolniona całkowicie:

- Nie posiada żadnej zdolności do czynności prawnych.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/405/2021-2022**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

- Nie może działać w obrocie gospodarczym i prawnym.
- Nie może zawierać żadnych umów, a jeśli takową zawrze, to jej postanowienia będą nieważne. Wyjątkiem są umowy określone jako „powszechnie zawierane w drobnych bieżących sprawach życia codziennego”, a umowa ta nie niesie za sobą negatywnych konsekwencji dla osoby ubezwłasnowolnionej, to jest ona wówczas ważna (np. zakup biletu, zakup żywności).
- Każda czynność prawna dokonana przez osobę ubezwłasnowolnioną pozostaje nieważna. **Ubezwłasnowolniony nie może zawrzeć związku małżeńskiego, uznać swego ojcostwa lub wytoczyć samodzielnie powództwa o ustalenie albo zaprzeczenie ojcostwa lub macierzyństwa, nie może także sprawować władzy rodzicielskiej, nawiązać stosunku pracy, sprzedać swojego majątku, sporządzić testamentu, wynająć mieszkania, wziąć udziału w wyborach, wyrażać zgody na przeprowadzenie zabiegów czy operacji medycznych.**
- Opiekun w imieniu osoby ubezwłasnowolnionej dokonuje wszelkich czynności prawnych w tym zarządza jej majątkiem. Nie oznacza to jednak, że opiekun może dysponować swobodnie wszystkimi przedmiotami, jakie należą do ubezwłasnowolnionego. **W przypadku każdej istotnej decyzji dotyczącej ubezwłasnowolnionego, potrzebna jest zgoda sądu opiekuńczego.**

Osoba ubezwłasnowolniona częściowo:

- Posiada ograniczoną zdolność do czynności prawnych.
- Potrzebuje pomocy przy prowadzeniu swoich spraw, ale jej stan nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego.
- Może zawierać umowy należące do umów powszechnie zawieranych, decydować o bieżących sprawach życia codziennego, jak zakupy, rozporządzać zarobkiem.
- Nie może natomiast samodzielnie zaciągać zobowiązań oraz rozporządzać swoimi prawami. Wymagana jest do tego zgoda ustanowionego kuratora.
- Do reprezentowania podopiecznego i zarządzania jego majątkiem kurator jest uprawniony tylko wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi.

PROCEDURA UBEZWŁASNOWOLNIENIA KROK PO KROKU

Postępowanie o ubezwłasnowolnienie regulują przepisy art. 544 do 560¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 z późn. zm.) – dalej „k.p.c.”.

Kto może złożyć wniosek o ubezwłasnowolnienie?

Wnioskodawca - wnioskodawcą nazywamy osobę, która składa wniosek.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/405/2021-2022**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

W sprawie o ubezwłasnowolnienie występują osoby, które nazywamy wnioskodawcą oraz **uczestnicy** postępowania, czyli osoby, które biorą udział w procesie.

W sprawie występuje **uczestnik**, jest nim osoba, którą chcemy ubezwłasnowolnić. W sprawie uczestniczy również prokurator. W postępowaniu ma on zadanie zapewnić ochronę praw i wolności osoby, której wniosek dotyczy. Oznacza to, że każdorazowo sprawa będzie toczyć się z udziałem prokuratora.

Wnioskującym w sprawie ubezwłasnowolnienia może być:

- małżonek osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona;
- krewny w linii prostej osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona (np. matka, ojciec, dzieci);
- rodzeństwo osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona;
- przedstawiciel ustawowy osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona;
- prokurator;
- Rzecznik Praw Obywatelskich;
- Rzecznik Praw Dziecka;
- osoba, która ma być ubezwłasnowolniona.

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2016 r., *sygn. akt III CZP 38/16*, wniosek o ubezwłasnowolnienie może złożyć także osoba, która ma być ubezwłasnowolniona.

Złożenie wniosku przez osobę spoza kręgu wymienionego powyżej uzasadnia oddalenie wniosku przez sąd.

Jak długo trwa ubezwłasnowolnienie?

Postępowanie sądowe w sprawie o ubezwłasnowolnienie trwa zazwyczaj od kilkunastu tygodni do nawet kilkunastu miesięcy. Zdarzają się przypadki, że taka sprawa może trwać latami, wszystko, zależy bowiem od stopnia skomplikowania danej sprawy.

koszt

Opłata od wniosku jest stała i wynosi 100 zł. Osoba składająca wniosek o ubezwłasnowolnienie musi się także liczyć z koniecznością uiszczenia zaliczki na koszty sporządzenia opinii przez biegłych w kwocie do kilkuset złotych. Koszt opinii biegłych jest ustalany w każdej sprawie indywidualnie w zależności od nakładu pracy biegłych.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/405/2021-2022**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Wnioskodawca może wnieść o zwolnienie z kosztów sądowych w sytuacji, kiedy nie jest w stanie bez uszczerbku w utrzymaniu siebie i swojej rodziny ponieść kosztów sądowych.

Do jakiego sądu możemy złożyć wniosek o ubezwłasnowolnienie?

W celu zainicjowania postępowania należy złożyć do sądu wniosek o ubezwłasnowolnienie osoby, której postępowanie będzie dotyczyć.

Postępowanie o ubezwłasnowolnienie należy do właściwości sądów okręgowych, orzekających w składzie 3 sędziów. W sprawach tych właściwy jest sąd miejsca zamieszkania osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, a w braku miejsca zamieszkania wniosek należy złożyć w okręgu którego osoba ta przebywa.

Wniosek można wysłać pocztą - listem poleconym lub złożyć go w biurze podawczym sądu.

Co powinien zawierać wniosek o ubezwłasnowolnienie?

- imię i nazwisko, adres uczestnika postępowania oraz PESEL (tj. osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona);
- imię i nazwisko, adres wnioskodawcy oraz PESEL (tj. osoby domagającej się ubezwłasnowolnienia);
- określenie, kim dla uczestnika postępowania jest wnioskodawca (należy podać dane, które pozwolą na ustalenie czy wnioskodawca jest uprawniony do wystąpienia z wnioskiem, np. małżonek, rodzic, dziecko);
- wskazanie proponowanego zakresu ubezwłasnowolnienia (częściowe lub całkowite);
- wyjaśnienie przyczyn, z powodu których uczestnik postępowania powinien zostać ubezwłasnowolniony (krótki opis okoliczności przemawiających za ubezwłasnowolnieniem);
- wskazanie informacji dotyczących stanu cywilnego osoby, która ma zostać ubezwłasnowolniona (jeśli uczestnik postępowania pozostaje w związku małżeńskim należy podać imię, nazwisko i adres małżonka);
- wskazanie, czy stan zdrowia uczestnika umożliwi mu osobiste stawienie się w sądzie celem wysłuchania.

Ustawa nie określa żadnych szczególnych wymogów co do treści wniosku o ubezwłasnowolnienie. Nie istnieje uniwersalny wzór wniosku. Wniosek o ubezwłasnowolnienie należy sporządzić indywidualnie biorąc pod uwagę daną sytuację faktyczną i prawną osoby, której wniosek dotyczy. **Wniosek o ubezwłasnowolnienie jak każde pismo procesowe musi zawierać uzasadnienie, czyli motywy żądania ubezwłasnowolnienia.** Powinniśmy szczegółowo opisać sytuację życiową, zdrowotną osoby, której wniosek dotyczy, czyli opisać jaki wpływ ma choroba, niedorozwój umysłowy lub inne

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/405/2021-2022**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

zaburzenia psychiczne na zdrowie, zachowania uczestnika. Jeżeli uczestnik np. w związku ze swoją chorobą nieprawidłowo zarządza majątkiem, to należy to we wniosku opisać takie zachowania i poprzeć przykładami. Natomiast gdy choroba uczestnika nie pozwala mu na samodzielną egzystencję, funkcjonowanie i wymaga pomocy innych lub stałej opieki to należy również o ten fakt opisać we wniosku. Gdy osoba - uczestnik leczy się, należy wskazać od kiedy i czy leczenie odnosi skutek. Gdy osoba ma przejawy agresji, również to musi zostać wskazane w uzasadnieniu wniosku. Jeśli osoba nie stosuje się do zaleceń lekarza, nie przyjmuje leków również to musimy opisać. We wniosku powinna również znaleźć się informacja, kto wspomaga uczestnika, czy otrzymuje pomoc, wsparcie osób trzecich, bądź organizacji. We wniosku powinien także znaleźć się opis sytuacji rodzinnej, zawodowej, majątkowej uczestnika pod warunkiem, iż jest on nam znany.

Dokumenty jakie należy załączyć do wniosku o ubezwłasnowolnienie:

- odpis wniosku dla uczestnika, prokuratora i małżonka. Do sądu pisma składa się w takiej ilości egzemplarzy aby mógł się z nim zapoznać Sąd oraz uczestnik prokurator i małżonek uczestnika. Jeśli w sprawie uczestniczy więcej osób, dla każdego z nich należy załączyć odpis pisma i załączników.
- odpis skrócony aktu urodzenia uczestnika postępowania;
- odpis skrócony aktu małżeństwa uczestnika (jeśli uczestnik pozostaje w związku małżeńskim);
- odpis skrócony aktu zgonu małżonka oraz odpis skrócony aktu małżeństwa (jeśli uczestnik jest wdową lub wdowcem);
- zaświadczenie lekarskie wydane przez lekarza psychiatrę o stanie psychicznym osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, lub opinię psychologa o stopniu niepełnosprawności umysłowej tej osoby;
- zaświadczenie z poradni przeciwalkoholowej bądź zaświadczenie z poradni leczenia uzależnień, jeżeli ubezwłasnowolnienie ma nastąpić z powodu zaburzeń psychicznych, spowodowanych pijaństwem lub narkomanią,
- inna dokumentacja medyczna

Udział prokuratora w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie

W sprawie uczestniczy również prokurator. W postępowaniu ma on zadanie zapewnić ochronę praw i wolności osoby, której złożony wniosek dotyczy. Obecność prokuratora ma na celu między innymi sprawdzenie, czy wniosek o ubezwłasnowolnienie nie został złożony w złej wierze. Nie oznacza to, że prokurator będzie z zasady sprzeciwiał się ubezwłasnowolnieniu.

Sam wniosek o ubezwłasnowolnienie oraz toczące się na jego podstawie postępowanie sądowe nie przesądza jeszcze o ubezwłasnowolnieniu osoby w nim wskazanej.

Mimo istnienia wszystkich przesłanek sąd może oddalić żądanie ubezwłasnowolnienia, jeżeli sytuacja życiowa chorego jest ustabilizowana, ma on zapewnioną dostateczną opiekę faktyczną i nie zachodzi potrzeba podjęcia żadnych działań wymagających ustanowienia opieki prawnej, a orzeczenie ubezwłasnowolnienia mogłoby prowadzić do zakłócenia - wbrew interesom chorego - korzystnie dla niego uregulowanej sytuacji życiowej.

Wyrok SN z dnia 6 września 2017 r. sygn. akt I CSK 331/17.

Wysłuchanie osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie

Wymagane jest bowiem od sądu przeprowadzenie postępowania dowodowego z udziałem samego zainteresowanego, biegłych lekarzy np. psychiatry, neurologa, psychologa oraz innych uczestników postępowania.

Po wszczęciu postępowania sąd ma obowiązek wysłuchać osobę, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie, w obecności dwóch biegłych: psychologa (który może ocenić sprawność intelektualną osoby wysłuchiwaną) oraz – w zależności od stanu zdrowia wysłuchiwanego i wskazanych we wniosku przyczyn ubezwłasnowolnienia – psychiatry lub neurologa. Wysłuchanie tej osoby ma zapewnić należytą ochronę jej interesów i umożliwić szybkie podjęcie decyzji w kwestii ustanowienia dla niej – stosownie do okoliczności – doradcy tymczasowego lub kuratora procesowego.

Ustanowienie doradcy tymczasowego na czas postępowania:

- Jeżeli wniosek o ubezwłasnowolnienie dotyczy osoby pełnoletniej, sąd może na wniosek uczestnika postępowania lub z urzędu, przy wszczęciu lub w toku postępowania, ustanowić dla niej doradcę tymczasowego.
- Doradcą tymczasowym może być małżonek, krewny lub inna osoba bliska jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie wzgląd na dobro osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie. Sąd może także zwrócić się do organizacji pozarządowych do których zadań statutowych należy ochrona praw osób niepełnosprawnych, udzielanie pomocy takim osobom lub ochrona praw człowieka, mogą wstąpić do postępowania w każdym jego stadium o wskazanie osoby, która mogłaby być ustanowiona doradcą tymczasowym.
- Doradca tymczasowy jest osobą, która w okresie trwania postępowania ma chronić interesy osoby, która ma być ubezwłasnowolniona. Może być powołany do jej reprezentowania i do zarządu jej majątkiem.
- Doradca tymczasowy będzie mógł sprawować pieczęć nad działaniami uczestnika już w trakcie trwania postępowania. Wymagana będzie zgoda doradcy w przypadku np. zaciągania przez uczestnika zobowiązań takich jak np. wzięcie kredytu, a także innych rozporządzeń np. sprzedaży mieszkania.

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

- Doradca tymczasowy może zażądać wynagrodzenia za wykonywanie swojej pracy. Wynagrodzenie jest wypłacane z majątku uczestnika. Jeżeli w majątku nie ma środków na wypłatę wynagrodzenia, to wynagrodzenie wypłaca osoba, która żądała ustanowienia doradcy tymczasowego.

Postępowanie w przedmiocie ubezwłasnowolnienia

Jakie dowody należy przedstawić we wniosku o ubezwłasnowolnienie?

We wniosku należy uprawdopodobnić istnienie podstawy do orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu.

- W sytuacji, gdy ubezwłasnowolnienie ma być orzeczone z powodu choroby psychicznej lub niedorozwoju umysłowego, sąd przed zarządzeniem doręczenia wniosku zażąda, w wyznaczonym terminie, przedstawienia świadectwa lekarskiego wydanego przez lekarza psychiatrę o stanie psychicznym osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, lub opinii psychologa o stopniu niepełnosprawności umysłowej tej osoby.
- Jeżeli ubezwłasnowolnienie ma nastąpić z powodu pijaństwa, sąd żąda przedstawienia zaświadczenia poradni przeciwalkoholowej, a jeżeli ubezwłasnowolnienie ma nastąpić z powodu narkomanii – zaświadczenia z poradni leczenia uzależnień.
- W razie niemożności złożenia takiego zaświadczenia, np. jeżeli osoba, której wniosek dotyczy, nie chce się poddać badaniu lekarskiemu, uprawdopodobnienie może być oparte na innych danych, w tym na podstawie zeznań świadków (teza postanowienia SN z dnia 18 listopada 1969 r., II CR 487/69).

Sąd odrzuci wniosek o ubezwłasnowolnienie, jeżeli treść wniosku lub dołączone do wniosku dokumenty nie uprawdopodobniają istnienia choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego lub występowania innego rodzaju zaburzeń psychicznych osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie albo w razie niezłożenia żądanego świadectwa, opinii lub zaświadczenia, chyba że złożenie takich dokumentów nie jest możliwe

Biegli sądowi

Osoba, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, musi być zbadana przez biegłego lekarza psychiatrę lub neurologa, a także psychologa. Po zbadaniu biegli wydają pisemną opinię. Opinia biegłego oprócz oceny stanu zdrowia psychicznego lub zaburzeń psychicznych albo rozwoju umysłowego osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, powinna zawierać umotywowaną ocenę zakresu jej zdolności do samodzielnego kierowania swoim

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/405/2021-2022**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

postępowaniem i prowadzenia swoich spraw, uwzględniającą postępowanie i zachowanie się tej osoby. W toku każdego procesu o ubezwłasnowolnienie osoba, której dotyczy wniosek jest zbadana przez dwóch biegłych.

Sąd może, jeżeli na podstawie opinii dwóch biegłych lekarzy uzna to za niezbędne, zarządzić oddanie osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, pod obserwację w zakładzie leczniczym na czas nie dłuższy niż sześć tygodni. W wyjątkowych wypadkach sąd może termin ten przedłużyć do trzech miesięcy.

Cel postępowania dowodowego

Postępowanie dowodowe powinno ustalić przede wszystkim stan zdrowia, sytuację osobistą, zawodową i majątkową osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, rodzaj spraw wymagających prowadzenia przez tę osobę oraz sposób zaspokajania jej potrzeb życiowych. Sąd może zobowiązać osoby pozostające we wspólnocie domowej z osobą, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie, do złożenia wykazu majątku należącego do tej osoby oraz do złożenia przyrzeczenia.

Orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu

Orzeczenie w przedmiocie ubezwłasnowolnienia może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy. W postanowieniu o ubezwłasnowolnieniu sąd orzeka, czy ubezwłasnowolnienie jest całkowite, czy też częściowe i z jakiego powodu zostaje orzeczone.

Kto może zostać opiekunem ubezwłasnowolnionego całkowicie oraz kuratorem ubezwłasnowolnionego częściowo?

Po przeprowadzeniu sprawy o ubezwłasnowolnienie sąd okręgowy przesyła sprawę do sądu rejonowego gdzie sąd wyznacza osobę opiekuna lub kuratora. Zarówno kuratorem lub opiekunem może zostać osoba najbliższa lub osoba z rodziny. Jeżeli jednak żaden członek rodziny nie wyrazi na to zgody sąd wyznaczy opiekuna lub kuratora niespokrewnionego. Przykładowo opiekunem może zostać pracownik domu opieki w którym przebywa ubezwłasnowolniony.

Najlepiej, żeby była to osoba, która zna sytuację życiową ubezwłasnowolnionego oraz do której ubezwłasnowolniony ma zaufanie. Ważne jest również, aby osoba ta była zaradna, dbała należycie o interesy ubezwłasnowolnionego.

Ustanawiając daną osobę opiekunem, czy kuratorem osoby ubezwłasnowolnionej, sąd powinien ustalić kwalifikacje intelektualne i moralne kandydata, czy kandydat jest zorientowany w sytuacji osoby, której ma być opiekunem, kuratorem oraz czy nie istnieją okoliczności zewnątrz, np. choroba, które uniemożliwiają należyte wypełnianie owej funkcji. Opiekunem oraz kuratorem osoby ubezwłasnowolnionej nie może zostać:

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/405/2021-2022**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

osoba, która nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych albo została pozbawiona praw publicznych; osoba, w stosunku do której zachodzi prawdopodobieństwo, że nie wywiąże się należycie ze swoich obowiązków.

OBOWIĄZKI OPIEKUNA I KURATORA OSOBY UBEZWŁASNOWOLNIONEJ

W zakres głównych obowiązków opiekuna wchodzi sprawowanie opieki nad osobą ubezwłasnowolnioną, zarządzanie jej majątkiem, reprezentowanie przed instytucjami, zapewnienie środków niezbędnych do życia a kuratorów prowadzenie określonych spraw.

Dodatковым obowiązkiem opiekuna i kuratora, z uwagi na wykonywany przez sąd nadzór, jest składanie okresowych sprawozdań z pełnienia owej opieki.

Osoba, która jest opiekunem, kuratorem ubezwłasnowolnionego, może domagać się zwrotu kosztów związanych ze sprawowaniem opieki. W takiej sytuacji wynagrodzenie jest wypłacane z majątku ubezwłasnowolnionego, natomiast gdyby dana osoba nie posiadała odpowiednich środków, zwrot kosztów jest pokrywany ze środków publicznych i wypłacany

UCHYLENIE LUB ZMIANA UBEZWŁASNOWOLNIENIA

Orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu wydawane jest na czas nieokreślony.

Sąd ma prawo uchylić ubezwłasnowolnienie w sytuacji, gdy ustaną przyczyny, dla których zostało ono orzeczone. Ponadto sąd może także dokonać zmiany ubezwłasnowolnienia. W momencie, kiedy stan danej osoby poprawi się, wówczas sąd może zmienić ubezwłasnowolnienia z całkowitego na częściowe (poprawa stanu psychicznego ubezwłasnowolnionego). Natomiast, gdy stan danej osoby pogorszy się, wtedy sąd może zmienić ubezwłasnowolnienie z częściowego na całkowite.

KARA GRZYWNY ZA ZŁOŻENIE WNIOSKU O UBEZWŁASNOWOLNIENIE W ZŁEJ WIERZE LUB LEKKOMYŚLNIE

Przepisy prawa przewidują odpowiedzialność wobec osób, które zgłosiły wniosek o ubezwłasnowolnienie w złej wierze lub lekkomyślnie.

Ukaranie wnioskodawcy grzywną może nastąpić w chwili oddalenia wniosku przez sąd, który go rozpatrywał. Zgodnie z postanowieniem *SN z dnia 7 października 1966 r., I CR 106/66, LEX nr 6054* na skutek oddalenia dopiero wiadomo, że wniosek był bezzasadny, jak również możliwa staje się ocena złej wiary lub lekkomyślności w działaniu.

Za złą wiarę uznaje się świadomość nieistnienia uprawnienia do złożenia wniosku o ubezwłasnowolnienie albo próba wprowadzenia sądu w błąd co do podstaw ubezwłasnowolnienia.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/405/2021-2022**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Za lekkomyślność natomiast uznaje się działanie bez dostatecznej rozważanej wymaganej przy podejmowaniu czynności zmierzających do tak drastycznego jak ubezwłasnowolnienie pozbawienia (ograniczenia) podstawowych praw i wolności osobistych człowieka.

PODSUMOWANIE

Podjęcie decyzji co do ubezwłasnowolnienia bliskiej osoby na pewno nie jest łatwe. W potocznym rozumieniu termin ten budzi dużo negatywnych skojarzeń.

Tym bardziej, że w świadomości społecznej instytucja ta jest odbierana negatywnie, albowiem stanowi ingerencję w sferę dóbr osobistych jednostki oraz dotkliwie ogranicza jej udział w stosunkach cywilnoprawnych. W niektórych sytuacjach nie ma jednak innego wyjścia. Jeżeli bliska osoba cierpi na chorobę psychiczną, niedorozwój umysłowy bądź innego rodzaju zaburzenia psychiczne powodujące, że nie jest w stanie kierować swym postępowaniem, należy się poważnie zastanowić nad omówionym w niniejszym artykule wnioskiem. Jego niezaprzeczalnym plusem jest możliwość uchronienia osoby chorej bądź uzależnionej np. od hazardu, narkotyków, alkoholu przed dokonywaniem złych wyborów w sferze majątkowej, bądź osobistej. Ubezwłasnowolnienie może uchronić takie osoby przed zostaniem oszukany bądź wykorzystany.

Ostatecznie sąd orzeka ubezwłasnowolnienie jedynie w sytuacji, gdy instytucja ta miałaby działać na korzyść ubezwłasnowolnionego. Mając na uwadze powyższe rozważania, należy uznać, że instytucja ubezwłasnowolnienia powinna być traktowana jako środek nadzwyczajny, a jej stosowanie powinno być ograniczone tylko do sytuacji nieuniknionych. Przy zastosowaniu ubezwłasnowolnienia istnieje konieczność nie tylko uwzględnienia interesów osoby, której wniosek ma dotyczyć, ale także wzięcia pod uwagę jej godności.

Pamiętajmy, iż ubezwłasnowolnienie powinno być dokonane dla dobra danej osoby, aby udzielić jej pomocy w prowadzeniu swoich spraw i kierowania swoim postępowaniem.

Źródła:

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2015 r., poz. 2082 z późn. zm.) - art.154-184;
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 459 z późn. zm.) – art. 13, art. 16;
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 z późn. zm.) - art. 544-560;
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1976 r., sygn. akt I CR 384/76;
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2016 r., sygn. akt III CZP 38/16;
- Wyrok SN z dnia 6 września 2017 r. sygn. akt I CSK 331/17;
- Teza postanowienia SN z dnia 18 listopada 1969 r., II CR 487/69;
- Postanowienie SN z dnia 7 października 1966 r., I CR 106/66.

Opracowanie – sfinansowane ze środków **Ministerstwa Sprawiedliwości**
w ramach umowy **UMIA/PS/B/VI/3/1/405/2021-2022**

Prowadzenie punktu/punktów w których udzielana będzie nieodpłatna pomoc prawna lub świadczone nieodpłatne poradnictwo obywatelskie z uwzględnieniem punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego o specjalizacji nieodpłatna mediacja (na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej Dz. U. z 2019 r. poz.294)

Wzór wniosku o ubezwłasnowolnienie

(Miejscowość), dnia

Sąd Okręgowy w ...
....Wydział Cywilny
ul.

Wnioskodawca/cy :

Imię i nazwisko:

dokładny adres:

PESEL

Numer telefonu kontaktowego:

Email

Uczestnik:

1. (imię i nazwisko osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie oraz jej adres zamieszkania. PESEL. W przypadku, gdy uczestnik pozostaje w szpitalu lub innej placówce, w tym opiekuńczej - wskazać także adres jego aktualnego pobytu).
2. Prokurator Okręgowy w

WNIOSEK O UBEZWŁASNOWIENIE

Wnoszę o ubezwłasnowolnienie całkowite/ częściowe* (imię i nazwisko osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie) ur., zamieszkałego/ przebywającego w z powodu (wskazać rodzaj choroby, czy zaburzenia)

UZASADNIENIE

W uzasadnieniu należy podać w szczególności: stopień pokrewieństwa wnioskodawcy i uczestnika, przedstawić przebieg choroby z powodu jakiej należy orzec ubezwłasnowolnienie danej osoby, wskazać jak długo trwa choroba, kiedy się zaczęła, jak osoba radzi sobie w życiu codziennym, czy osoba ta jest osobą chodzącą, czy ma problemy z poruszaniem się, czy jest w stanie osobiście stawić się w sądzie. W przypadku, gdy przebywa w szpitalu, lub innej placówce - wskazać adres oraz nazwę miejsca.

podpis wnioskodawcy

Załączniki:

1. 5 – odpisów wniosku o ubezwłasnowolnienie wraz z załącznikami,
2. zaświadczenie lekarskie o aktualnym stanie zdrowia psychicznego uczestnika – wydanym przez lekarza psychiatrę bądź neurologa lub opinię psychologiczną o stopniu niepełnosprawności umysłowej uczestnika,
3. odpis skrócony aktu urodzenia uczestnika bądź odpis skrócony aktu małżeństwa (*jeżeli pozostaje w związku małżeńskim, oraz adres zamieszkania małżonka*).
4. W sytuacji, gdy uczestnik jest wdową/wdowcem, przedłożyć odpis skrócony aktu zgonu małżonka, natomiast gdy osobą rozwiedzioną – aktualny odpis skrócony aktu małżeństwa bądź odpis prawomocnego wyroku rozwodowego,
5. odpis skrócony aktu urodzenia bądź małżeństwa (*w przypadku osób, które zawarły związek małżeński i zmieniły nazwisko*) wnioskodawcy.